

Runstenen står i Grans beteshage, 4 m. Ö om stora landsvägen, 100 m. N om boningshuset, 450 m. SSÖ om Yttergrans kyrka. Ristningsytan vetter mot V, d. v. s. mot vägen. Stenen, som varit lutande, restes här år 1943.

Stenens plats säges av Rhezelius (F a 6) vara: »I Allmennvägen lite från Kyrkan», av Aschaneus (F b 18): »Widh yter Grans byen.» Stenen finns ej omtalad i *Ransakningarna*. Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Ytter Grans byn» (B 336: »Kyrko-Byn», L 43: »Kyrkobyn»). Dybeck meddelar, att »denne sten står invid landsvägen norr om och nära intill byns uthus». Beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» (1865): »invid landsvägen vid Grans gamla gästgifvaregård.»

Brungrå gnejs. Höjd 1,60 m., bredd 0,82 m. Ytan är mycket ojämn och gropig. Ristningen är delvis svårt skadad genom bortfall av flisor i senare tid; delvis synes den redan från början ha varit illa huggen. — Korset är tämligen tydligt. Likaså rundjurets huvud; halsen är däremot helt borta. Troligen har här funnits en omfattande slinga, svarande mot den på h. sidan.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter Aschaneus):

stainbiurn · l[i]t raisa · stain · þino · eftir · þurkaut · faður · sin ·
 5 10 15 20 25 30 35 40 45

Steinbiorn let raisa stein þenna eftir Þorgaut, faður sinn.

»Stenbjörn lät resa denna sten efter Torgöt, sin fader.»

Till läsningen: Intet sk kan upptäckas framför 1 s. Runorna 1—3 sta stå ganska tätt. 2 t synes först ha varit överhoppat, och har efteråt blivit insatt, sedan redan 3 a var ristat. Övre delen av 9—10 rn är skadat. 10 n synes ha bst endast t. h. om hst. 11 l och 13 t äro tydliga; 12 i kan ej spåras. Intet sk kan säkert fastställas efter 13 t. 14 r står i ett trasigt ställe av ytan, mycket skadat. 28 e: pricken är grund men synes vara säker. 36 k är icke stunget. V. bst i 39 t är djup; den högra är helt borta. Nedre delen av 44 r skadat. Sk efter 44 r är säkert.

Aschaneus (F b 18): 1—10 **stainbiurn**, 11—13 **lit**, 28 i, 33—39 **þurahyt**. — Rhezelius (F a 6): 1—10 **stainbiurn**, 11—13 **lit**, 28 i, 33—39 **þurahyt**. — Hadorph och Leitz (B 336): 1—10 **sialnbiukn**, 11—13 **st**, 28 i, 33—39 **þurkaut**. — Dybeck: 1—10 **stainbiurn**, 11—13 **l-t**, 28 i, 33—39 **þurkaut**.

Om namnet *Steinbiorn* se Sö 218 och 236, om *Þorgautr* Sö 336.

647. Övergrans kyrka.

Litteratur: B 340, L 1551, D 1: 41. J. Bureus, F a 6 s. 58 n:r 75 (Bureus' egen uppteckning), s. 181 n:r 81 (Rhezelius), F a 10: 2 n:r 75, F a 5 n:r 146, F a 1 s. 36; M. Aschaneus, F b 18 s. 219 f.; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 214; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 446, 2, s. 149, 649; P. Elvius och J. Arenius, *De Fierdhundria* (diss. 1717), s. 104; UFT h. 1 (1871), s. 31, h. 5 (1876), s. 86.

Avbildningar: Bureus, teckning (i F a 10: 2), kopparstick (F f 6 n:r 64); Aschaneus, teckning (i F b 18); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 340); Dybeck a. a. (efter Bureus och Aschaneus).

Runstenen fanns enligt Bureus (F a 10: 2) »I Gräns Kyrkedörr» (likaså F a 6 och F a 5), enligt Rhezelius (F a 6) »I Kyrkiödören», Aschaneus (F b 18): »I Wapenhuus dören är denna fagra stenen.» I *Ransakningarna* meddelas, att det finnes en runsten »Vthi Öffwer Grans Kyrkedöör» (1669, 1672). Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften »Gräns kyrkedör», och över sidan står: »Öfwer Grans Waknhuus döör» (B 340: »Vapnhus dören», L 1551: »Öfver Garns[!] vapenhusdörr»).

Stenen har sålunda legat som tröskel i ingången från vapenhuset till kyrkan. Dybeck uppger, att den »för flere år sedan ... nedsänktes under kyrkgolfvet, der han nu ligger dold». Det är möjligt, att den ännu finnes i behåll, fastän f. n. oåtkomlig.

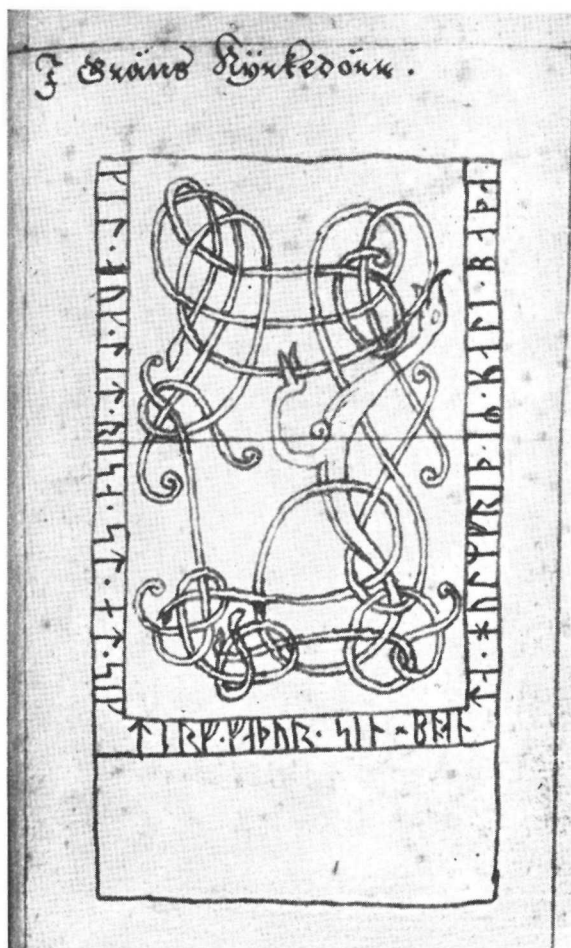

Fig. 50. U 647. Övergrans kyrka.
Efter teckning av Bureus.

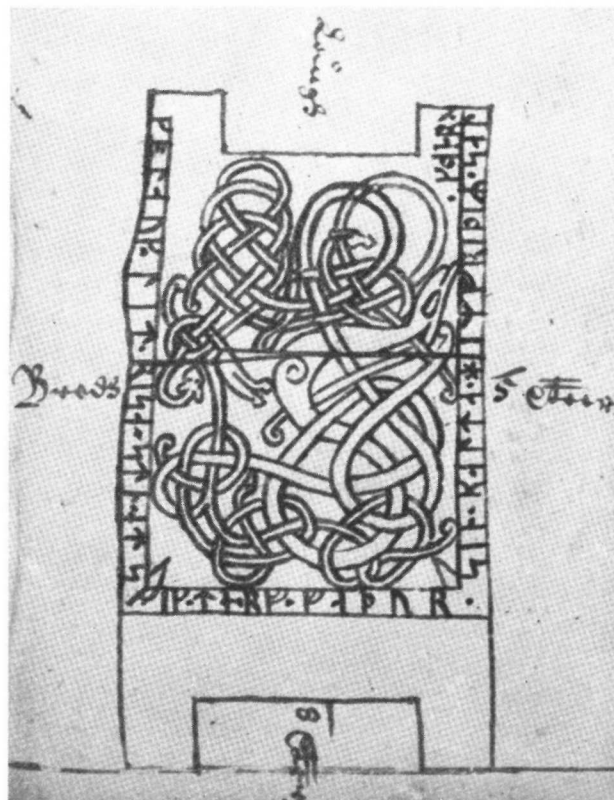

Fig. 51. U 647. Övergrans kyrka.
Efter teckning av Aschaneus.

Stenen förefaller ha haft en regelbunden rektangulär form, måhända något avsmalnande uppåt. Inskriften har varit anbragt i en ram längs ytterkanterna, och ytans inre var fyllt av en livlig bandornamentik. Stenen ger därför intryck av en liggande gravhäll, men inskriften intygar uttryckligen, att den har varit rest. Härpå tyder ytterligare, att ett stort stycke i ena ändan har saknat ristning. Det har uppenbarligen varit stenens fotända. Att ristningen har varit så väl bevarad, trots att stenen har varit utsatt för tramp och nötning, vittnar om ett hårt material. Sandsten har det säkerligen icke varit. Ungefär på mitten har stenen brustit tvärs över i två delar, sannolikt på grund av ojämnt underlag. Sprickan är tydligt angiven på alla de tre äldre avbildningarna. Den på 1600-talet synliga delen av stenen har varit 1,50 m. lång, 0,80 m. bred.

Inskrift (enligt Bureus, med det inom [] supplerat efter Aschaneus och B 340):

kil · auk · lit · risa · st[n] · at · sikt[e]rf · fap̃ur · sin · boanta · hulmfrip̃ir · bali . . . bapa

Gillaug let ræisa stæin at Sigderf, faður sinn, boanda Holmfriðar. Balli . . .

»Gillög lät resa stenen efter Sigdärv, sin fader, Holmfrids man. Balle . . .»

Till läsningen: Sk efter 3 l är säkerligen felaktigt; det saknas hos Aschaneus. 16 n saknas hos Bureus, troligen genom förbiseende. 23 i är icke stunget; Aschaneus och B 340 ha e. 48 i står på Bureus' teckning mitt i sprickan på stenen; detta är emellertid icke riktigt, såsom framgår av de båda andra avbildningarna. Alla tre ha i (icke a). Läsningen 50—53 **bali** är hos Bureus otvivelaktig. Därpå följa på hans teckning omedelbart runorna 54—57 **bapa**; de ha blivit placerade här inom den yttre inskriftsramen, vilket uppenbarligen är felaktigt. Både Aschaneus och B 340 ha motsvarande runor innanför ramlinjen i omvänd riktning. Mellan 50—53 **bali** och 54—57 **bapa** ha sålunda sannolikt funnits några runor som ha gått förlorade.

Aschaneus (F b 18): **kolauk · lit · risa × stn · at sik · te · rf · faþur · sin · balta · h -- mfriþir · sal . . . u · rapk** (sannolikt fel för: **bapa**). — Hadorph och Leitz (B 340): **kn . . . iursia · stn · at sikte · af · faþur sin . . . nta · h · lmfriþir · bau . . . u bapa**.

Bureus' läsning är utan tvivel både riktigare och fullständigare än de övriga. Han har glömt runan 16 n och icke observerat, att 23 e var stunget. Men f. ö. torde hans läsning vara pålitlig, så långt den räcker.

Om kvinnonamnet *Gillaug* se Sö 205. Om namnet *Sigderfr* (*Sigdiarfr*) se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 99, om *Holmfridr* ib. s. 105.

Runstenen är rest av en kvinna, Gillög, till minne av hennes fader. Hon nämner även sin moders namn. Förmodligen var modern också död, eftersom hon icke deltagit i resandet av minnesvården.

Viktigt är, att Bureus har läst 50—53 **bali**. Denna läsning motsäges icke av de andra. Det är tydligt, att vi här ha namnet på ristaren Balle, vilket redan Bureus (F a 5) har iakttagit. Balles verksamhetsområde har som bekant varit västra Uppland; i Trögd har han ristat flera stenar, som han har signerat med sitt namn. Det är därför på intet sätt överraskande att finna honom verksam i den västligaste socknen av Håbo härad, som gränssar omedelbart in till Trögd. Övergrans sn är den östligaste plats i Uppland, där vi med säkerhet återfinna ristningar av Balle. U 647 blir ett ytterligare stöd för att attribuera U 650 till Balle, så som redan Brate har gjort.

Om det sista ordet 54—57 **bapa** vågar man knappast uttala någon förmodan. Rimligast är att uppfatta det som ack. pl. m. *baða* 'båda'. Det kan i varje fall icke syfta på de båda makar, som omtalas i inskriften, Sigdärv och Holmfrid.

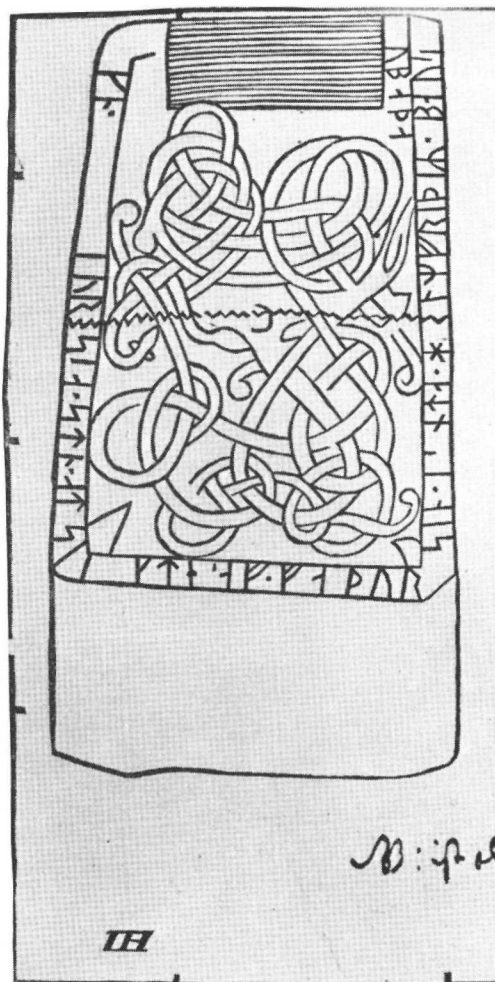

Fig. 52. U 647. Övergrans kyrka. Efter B 340.

648. Övergrans kyrka.

Pl. 22.

Litteratur: L 36, D 1: 38. J. Bureus Fa 6 s. 58 n:r 73 (Bureus' egen uppteckning), s. 181 n:r 82 (Rhezilius), Fa 5 n:r 147, Fa 1 s. 36; M. Aschaneus, F b 18 s. 221; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 215; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 24; UFT h. 1 (1871), s. 29.

Äldre avbildningar: Aschaneus, teckning (i F b 18); Dybeck (D 1: 38).